

Letterkundige Notities

door P. Keuning

Geen andere goden

Wie zich andere goden maakt, komt teleurgesteld uit. Het blijkt immers, juist dan, als men er hulp van verwacht, dat ze afgoden zijn en machteloos.

Zoo is het ook in de litteratuur.

Zie het aan de mannen van '80, die de schoonheid, of de liefde, of de smart vergoddelijkten.

Ze moesten eindelijk erkennen, dat hun goden geen goden waren. Ze werden teleurgesteld, hun stemmen hoort men niet meer.

En dan vraagt men nog, of litteratuur ook iets met christendom te maken heeft. Litteratuur heeft er *alles* mee te maken.

„Onze God is toch in den hemel en Hij doet al wat Hem behaagt.”

Daarom erkent ook een christen-auteur in ootmoedigheid: Niets kan ik zonder U, o Heer.

En dan klinkt die toon van ootmoed ook uit zijn lied op.

Een christen-kunstenaar is een worstelaar. Hij is een schouwer van het eeuwige in en achter al het tijdelijke en hij tracht steeds, iets daarvan, realiteit te geven in zijn werk.

Slechts iets. Want altijd door voelt hij zijn onmacht.

Ach, wat weinig bereikt hij.

Dit maakt hem wel moedeloos, maar telkens begint hij zijn worsteling opnieuw. Hij wordt steeds weer in zichzelf teleurgesteld, maar „onze God is toch in den hemel.”

Dat is de zekerheid, die hem altijd weer opnieuw bezielt.

Alle afgoden vallen en zij, die in hun kunst die afgoden verheerlijken, komen tot de erkentenis, vroeger of later, dat ze dwaalden.

De christen-kunstenaar zingt zijn lied voor God, die is in den hemel en doet al wat Hem behaagt.

Zet de klok niet achteruit

Er zijn menschen, die de klok achteruit willen zetten.

Kijk, zeggen ze, als je over kunst spreekt, dan moet je terug naar de zeventiende eeuw. Anderen willen niet zóó ver terug, maar het stapje naar Bilderdijk willen ze gaarne maken.

En dan willen ze, met verwaarloozing van de tijd, die tusschen dat verleden en nu ligt, zich aansluiten aan de kunst van toen.

Alsof dat mogelijk zou zijn.

Wij zijn nu eenmaal geen kinderen van de zeventiende eeuw of tijdgenooten van Bilderdijk.

Wat toen was, keert niet terug. De kunst van toen kan nooit de onze zijn, want wij zijn andere menschen met andere indrukken, wij ondergaan andere gewaarwordingen, hebben eigen vreugd en eigen smart.

Het is eenvoudig bespottelijk, een geheel tijdperk de willen negeren.

We moeten niet terug, we moeten vooruit. Men kan evengoed, wat de kleeding betreft, naar de tijd van de Batavieren terug willen.

Ach, laat ons toch niet dwaas zijn.

Letterkundige Notities

door P. Keuning

Bekeering

Wij schreven reeds eenige malen over de bekeering in verband met onze literatuur. Nu behandelt J. Haantjes in „Opwaartsche Wegen” hetzelfde onderwerp. Hier halen we een klein gedeelte van zijn artikel aan.

„In de eerste plaats moet het bekeeringsgeval door de schrijver toch subjectief doorleefd zijn. Niemand kan over een bekeering schrijven, hetzij deze werkelijk gebeurd is of slechts fictief — of hij moet eerst zelf bekeerd zijn. En de bekeering die hij dan beschrijft, krijgt allicht iets mee van de gloed en warmte van zijn eigen bekeering.

En dan in de tweede plaats: de bekeering uit een roman of novelle moet niet enkel door de schrijver subjectief doorleefd zijn, ze wordt ook door de lezer subjectief doorleefd. De lezer leeft er in mee, alsof ze hem zelf betrof, alsof hijzelf bekeerd werd.”

Zoo is het juist. Als een auteur werkelijk bemerkt, dat zijn lezers zóó het bekeeringsmotief in zijn boek meeleven, mag hij zich gelukkig prijzen. K.

Band aan het Volk

Gabriel Smit zegt in een letterkundige kroniek o.m.:

„Het volk is — niet meer, niet minder — het reservoir waaruit de grootsten onder ons hun beste krachten hebben geput (zie Rembrandt); het vormt de wortels en is daarom alleen al belangrijker dan wij, die minstens pretendeeren de stam te zijn.”

Juist, en auteurs, die dit niet willen erkennen, zullen er genoeg mee moeten nemen, dat ze schrijven voor een klein getal uitverkorenen. Het *volk* wil hun boeken niet lezen.

Wij willen ons zoo graag verbizonderen.

Wij, dichters en schrijvers, wij vormen zoo gaarne een geheim genootschap, en het volk, nu ja, dat is het volk.

Laten wij tot het volk gaan; zoo niet, we worden onvruchtbaar en eenzaam. K.

Het Straatlied

Er is een verzameling straatliederen uitgekomen bij Uitgeversmaatschappij Holland. D. Wouters en D. J. Moormans zijn de verzamelaars.

Wonderlijk, die belangstelling in het straatlied. Och, toch eigenlijk niet zoo héél wonderlijk. Dit boek beteekent weer een stap op de weg „naar het volk terug.”

„De politiek, de mode, oorlog, vrede, natuurrampen, misdaden — alles ligt hier in bonte, heldere kleuren dooreen: een boeiend en scherp panorama.”

Het straatlied brengt ons midden in het leven.

Laten we wijs zijn. Laat ons niet maar steeds doorgaan met het uiteenrafelen van eigen stemmingen. Wij denken, dat we aan de tachtigers ontworsteld zijn, maar we dragen nog steeds hun erfenis mee.

We moeten met hen breken, voorgoed. We moeten terug, terug naar het volk. K.

Letterkundige Notities

door P. Keuning

Begin en einde

Risseeuw zegt in een bespreking het volgende:

„Ik denk in dit verband aan een opmerking van Ds. Hogenbirk, dat zoovele christelijke boeken *eindigen* met een bekeering. Zou daar in de plaats van het *einde* niet veel meer een *begin* dienen te staan? Hier ligt nog een terrein braak voor onze schrijvers.”

Wij zijn het met Risseeuw eens. 't *Mysterie* van de bekeering kunnen we trouwens niet beschrijven. Maar uitgaande van de bekeering als een *begin* kunnen we wèl schrijven over het leven van een bekeerde.

Is deze opgaaf te moeilijk?

K.

Levenshouding

„Een groeiend aantal fatsoenlijke en verstandige mensen vraagt zich ernstig af, of wat wij houden voor christelijke zedeleer, nog waarde heeft.....”

Aldus T. W. Pym in zijn „Moderne Psychologie en het Leven van den Christen.”

Wij wijzen hier op in verband met ons artikel: De Vlucht uit het Leven.

Inderdaad, de vraag van de vele fatsoenlijke en verstandige mensen heeft recht van bestaan. Het kon bij nader onderzoek wel eens blijken, dat wat zij houden voor christelijke zedeleer, van nul en geener waarde is.

Dat wil nog niet zeggen, dat de christelijke zedeleer van geen waarde zou zijn. Zelfbeinning is altijd noodzakelijk. En de vraag van Pym raakt onze litteratuur meer, dan men oppervlakkig zou vermoeden. Daarom heeft deze vraag ook voor de litteratuur waarde.

K.

Sexualiteit

Men kan haast geen moderne roman meer opslaan, of men komt in aanraking met het vraagstuk van de sexualiteit. Het is wel een *brandend* vraagstuk geworden.

Nu hebben we toch enkele bezwaren.

Vooreerst gelooven we, dat in onze moderne romans allerlei sexueele verschijnselen veel te veel uitgeplozen worden en dat het mitsdien mee de schuld van deze romans is, dat wij moeten spreken van een *brandend* vraagstuk.

Al die sexueele dingen prikkelen en onze jonge menschen, die, helaas, in onze tijd toch al lezen wat rijp en groen is, komen ook daardoor in sexueele nood. En dan is er nog iets.

In de moderne roman wordt het sexueele vraagstuk veel te veel als op zichzelf staand behandeld. Het gevolg is, dat men geen oplossing kan vinden.

Ons leven is een éénheid en de sexueele nood wijst heen naar een *levensnood*. Of liever: de levensnood brengt de sexueele nood met zich mee.

Er is geen redding, als niet het *leven* totaal verandert, als niet het *hart* totaal verandert, want uit het hart zijn de uitgangen des levens.

Waar leven wij naar toe? Als ons leven een verkeerde richting heeft, ontstaat er allerlei nood, ook sexueele nood. Als ons leven de goede richting heeft, komen we klaar met allerlei nooden, ook met de sexueele nood.

Dat is maar niet een goedkope oplossing. Dat veronderstelt een totale wezensverandering, dat is *bekeering*. En bekeering is een kwestie van leven en dood. Ik leef, maar niet meer ik, Christus leeft in mij.

K.

Letterkundige Notities

door P. Keuning

Negerwoordkunst.

Nu, nu, het kan wel een beetje minder.

We hebben negerdansen en negermuziek en dat is je ware, als we tenminste een zeker deel van het publiek gelooven mogen.

Nu hebben we ook al een negerwoordkunst.

Prof. Dr. A. Burssens, hoogleeraar te Gent, heeft een aantal Kongoleesche sprookjes verzameld en ze uitgegeven onder den titel *Negerwoordkunst* bij „De Sikkel” van Antwerpen.

Nu laten we die gekke voorliefde voor alles wat van de negers komt, maar eens loopen en de titel van het boek kan men van ons cadeau krijgen.

Maar daarom kunnen we van deze lectuur toch nog wel kennis nemen.

We drukken hier uit dit boek een aardig sprookje over; er zit zeker een goede moraal in.

Hier is het sprookje dan:

Een vrouw ging hoozen om visch te vangen. Zij ging. Lang, lang, lang. Zij kwam aan een waterpoel. En hoosde, hoosde. De poel werd droog. De vrouw ving veel visch.

Zij ging naar haar dorp terug. Lang, lang, lang. Onderweg kwam een klein Mpoeloevogeltje aangevlogen. En zij hoorde dat het vogeltje riep:

„Boto-ee-to-to-to van waar komt gij?

„To-to-to ik ben gaan visschen.”

„To-to-to wat hebt gij gevangen to-to-to?”

„Een ben gansch vol, een kaar gansch vol, een mand gansch vol to-to-to.”

„Geef mij wat to-to-to.”

„Ik geef u niets to-to-to.”

„Gij zult hem niet meedragen to-to-to.”

En de vrouw ging verder.

Doch zij voelde wel dat de vogel haar visch roofde en er mee weg vloog.

Slechts een prul van een visch liet hij liggen. De vrouw weende bitter. Zij ging haar man het gebeurde vertellen. Haar man riep zijn Batwa-slaven en ging met zijn vrouw mee. Zij troffen den vogel aan. Hij verslond al maar door visch, al maar door. Zij sloegen hem dood. Zij wouden hem op hun schouders tillen. Zij konden niet. De vogel woog zwaar als een dikke steen. Zij trokken hem dan aan stukken, laadden hem in hun manden, droegen hem naar huis en aten hem op.

Luistert toe: de vrouw was gierig, de vogel gulzig. Zij hebben malkaar gestraft.

K.

Hoe leest ge?

Als ge wilt, kunt ge van elk boek misbruik maken, ook van het beste boek. Want juist het goede boek spreekt van zonde en genade. Als ge nu wél de zonde niet en niet de genade, dan is dat uw eigen schuld. Dat kan de auteur niet helpen. Ge kunt ook misbruik maken van den bijbel, als ge dat wilt. Maar dan moet ge niet de schuld aan den bijbel geven. Het komt er maar op aan, hoe ge leest.

K.

Letterkundige Notities

door P. Keuning

Het Individualisme.

Of we nog last hebben van het individualisme? En òf.
Künkel heeft het over het „oorspronkelijke wij”, dat verloren is gegaan. De mensch is een enkeling geworden.
Of we in onze litteratuur ook nog last hebben van het individualisme?
En òf. En onze auteurs zullen er goed aan doen, te trachten, naar dat „oorspronkelijke wij” terug te keeren.
Dat geldt in de eerste plaats voor onze *christelijke* auteurs.
Zij moeten toch de gemeenschap kennen, de gemeenschap van zondaren en de gemeenschap van begenadigden. Ach, wij zijn eenzamen geworden, wij, die gedroomd hebben, dat wij als enkelingen zoo sterk zouden staan.
Ons individualisme bleek onze zwakheid.
Wij blijven zoeken, tot we het „oorspronkelijke wij” teruggevonden hebben.
K.

Van Hem getuigen

Jan Ietswaart dicht:

Wanhoopt niet, gij kleine schaar,
Christus zal u vinden;
Alles wordt eens openbaar
Aan Zijn hartsbeminden.

Luttel dagen, als uw smart
Zal vergaan in juichen;
En elk hart spreekt tot een hart:
„'k Moet van Hem getuigen.”

Als de wereld van dien gloed,
Licht en openbaar,
Openlijk getuigen moet:
„Christus' Geest is daar.”

Ja, en dáár is de gemeenschap, die de doods-klok luidt over het individualisme. Wie van Hem gaat getuigen, is ingegaan in die gemeenschap, is buiten zichzelf getreden en is rijk geworden. Als auteur kan hij dan ook geven van zijn rijkdom. En zij, die zijn boeken lezen, zullen getuigen: „Christus' Geest is daar.”
K.

De oude en de nieuwe Tijd.

De oude tijd was zooveel beter. Vroeger was er godsvrucht, maar nu...
Ja, en om dat eens goed aan te toonen, gaat nu een auteur een tegenstelling maken. Hij plaatst tegenover elkaar een welgefundeerd christen uit de oude tijd en een verwaterd christen uit de nieuwe.
De conclusie ligt voor de hand.
Zoo'n auteur komt gemakkelijk klaar, maar is dat eerlijk? En als hij in de personen, die hij in zijn boek teekent, dan ook nog geen menschen geeft van vleesch en bloed, maar poppen, wordt het nog erger.
Dan bereikt zoo'n auteur juist het tegengestelde, van wat hij moest bereiken.
K.

Letterkundige Notities

OPGANG

door P. Keuning

Lange, rare woorden.

De auteur Ernest Claes vertelt ergens over zijn werk. Hij zegt, dat hij zijn vrienden eens vertelde van den Witte, het wezekind van den smid en op de kop van dien Witte schoof hij dan ook maar zijn eigen fratsen en die van al de jongens van zijn dorp.

Maar 't kwam niet in zijn hoofd op, dat er in dien Witte copy zat. Toen hem eens gevraagd werd, om voor een tijdschrift nu ook eens iets over den Witte te schrijven, voelde hij zich bijna beleedigd.

Maar thuis, zegt hij, maakte hij zijn „litteraire” werk met lange, rare woorden met veel streepjes er tusschen, onder Nieuwe-Gids-invloed. Hij vond dat echter tenslotte zóó onecht, dat hij er niet mee voor de dag durfde te komen. En zoo schreef hij dan in arren moede het verhaal van den Witte. Daarmee maakte hij naam. Ja, die lange, rare woorden met veel streepjes er tusschen. „Litterair”, weet u? En dan dat simpele verhaal over den Witte, dat is geen „litteratuur”.

Maar een stukje leven wel.

En dat moet men eerst begrepen hebben, om auteur te zijn.

K.

Kaffertaal.

Ziehier een aanhaling uit „Zuid-Afrika.”

„Jan Celliers — en is hij het niet, die de Afrikaners op het hart heeft gedrukt om toch zich zelf te worden? Is hij het niet, die de schoonheid, de kracht, de muziek van „die taal” ook aan hen heeft doen kennen, die haar in Afrika „kombuistaal”, in Nederland „kaffertaal”, scholden?

Och, ja, kaffertaal. En hoe kun je nu in zoo'n kaffertaaltje literair werk schrijven?

Want „litteratuur,” ziet u, „Kunst.”

Maar Jan Celliers is Jan Celliers en hij heeft dan toch maar in zijn kaffertaaltje iets geleverd, dat..... ja warempel..... dat wel eens iets met literatuur te maken kon hebben. Hoe is 't mogelijk.

K.

Een beetje te ongeduldig.

De jonge menschen van tegenwoordig zijn toch wel een beetje te ongeduldig. Wij schreven vroeger in onze tijd, ook verzen en waren zelf diep ontroerd. En dan borgen wij die verzen weg. Wij dachten er niet aan, een uitgever te schrijven: Wilt ge een bundeltje uitgeven?

Nu, het publiek heeft er niets bij verloren. Die verzen liggen er nog. En ze worden niet gebundeld.

Maar als een jonge man tegenwoordig enkele verzen geschreven heeft en ze opgenomen zijn in diverse tijdschriften, begint hij dadelijk al te bundelen. Is er geen uitgever?

We zouden willen, dat onze jonge dichters niet zoo ongeduldig waren.

Och kom, de wereld raakt nog niet op het eind, als er een dozijn verzenbundels minder verschijnen.

Laten we het eerst eens zoover zien te brengen, dat we met een niet al te slecht vers naar voren kunnen komen.

En laat ons onszelf toch niet dadelijk wijsmaken, dat we heusch dichters zijn.

K.

191